

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

TENDENCIES OF DEVELOPMENT CURRENCY MARKET OF UKRAINE

УДК 336.74(477)

Аврамчук Л.А.доцент кафедри банківської справи
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**Козицька Є.В.**студентка
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

У статті досліджено стан валютного ринку України за останні роки під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Проаналізовано основні тенденції валютного ринку України. Проаналізовано динаміку змін валютного курсу в Україні з 2014 року до 2016 року та зроблено висновки щодо ситуації на валютному ринку. Зазначено причини нестабільності валютного курсу та ситуації на валютному ринку в Україні.

Ключові слова: валютний ринок, Національний банк України, валютний курс, золотовалютні резерви, валютні операції, інтервенції.

В статье исследовано состояние валютного рынка Украины за последние годы под влиянием внешних и внутренних факторов. Проанализированы основные тенденции валютного рынка Украины. Проанализирована динамика изменений валютного курса в Украине с 2014 года по 2016 год и сделаны

выводы о ситуации на валютном рынке. Указаны причины нестабильности валютного курса и ситуации на валютном рынке в Украине.

Ключевые слова: валютный рынок, Национальный банк Украины, валютный курс, золотовалютные резервы, валютные операции, интервенции.

The article investigates conditions of the currency market in Ukraine during recent years concerning external and internal factors. The analysis of the key trends of the currency market of Ukraine is provided. The dynamics of exchange rate changes in Ukraine from 2014 to 2016 yy. is analysed and conclusions about the situation on the currency market are drawn. The reasons for the instability of the exchange rate and the foreign exchange market in Ukraine are given.

Key words: currency market, the National Bank of Ukraine, exchange rate, foreign reserves, foreign exchange, interventions.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку економіки в Україні характеризується деструктивними тенденціями за всіма секторами. Соціально-політична, економічна та фінансова криза, посилені військовим протистоянням, спричинили значуще падіння рівня життя, згортання товарних та фінансових ринків, несталість грошово-кредитної системи. Свідченням останніх процесів є особливості сучасних тенденцій розвитку валютного ринку.

Звичайно, валютні проблеми загалом не є «надбанням» останніх років. Слід зазначити, що негаразди накопичувались впродовж десятиліття і значною мірою зумовлені нераціональною заповлітеною макроекономічною політикою, за якої, економічна стійкість, базована на зростанні і конкурентоспроможності, була замінена утриманням фіксованого курсу гривні за рахунок втрати резервів країни. При цьому, досвід країн світу (як позитивний, так і негативний) у реалізації макроекономічної стабілізації і підтримці національної грошової одиниці був повністю проігнорований.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем діяльності та розвитку валютних ринків привертають увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків. В економічній літературі проблеми валютного ринку, практичні аспекти його функціонування висвітлено в наукових працях відомих зарубіжних учених: Дж. Вільямса, Дж. М. Кейнса, Р. Манделла, П. Самуельсона та інших, а також у працях вітчизняних науковців, а саме: С. Боринця, О. Береслав-

ської, І. Бураковського, А. Гриценка, В. Мищенко та ін. Велику увагу приділено розгляду проблем валютно – курсової політики такими вченими, як О. Барановський, О. Дзюблюк, А. Гальчинський, В. Лапчук, О. Мозговий, О. Петрик, М. Савлук. Проте в існуючих дослідженнях, на наш погляд, недостатньо розкрито сучасні тенденції валютного ринку.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка сучасного стану валютного ринку та виявлення тенденцій подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. За економічним змістом: валютний ринок – це сектор грошового ринку, на якому врівноважується попит і пропозиція на такий специфічний товар – валюту. За своїм призначенням і організаційною формою валютний ринок – це сукупність спеціальних інститутів та механізмів, які у взаємодії забезпечують можливість вільно продати-купити іноземну та національну валюту.

Об'єктом купівлі-продажу на цьому ринку є валютні цінності. Суб'єктами – будь-які економічні агенти та посередники (банки, валютні біржі). Ціною на валютному ринку є валютний курс.

Валютний ринок забезпечує своєчасне здійснення міжнародних розрахунків, страхування від валютних ризиків, диверсифікацію валютних резервів, валютні інтервенції та отримання прибутків його учасниками у вигляді різниці курсів валют [1, с. 102].

ВВП України, як країни з сировинною економікою, багато в чому залежить від зовнішніх цін на основні статті експорту, – зерно, руду і метал.

І хоча агросектор навіть в умовах кризи продовжує залишатися прибутковим, ведення бойових дій на сході країни, де сконцентрована велика кількість підприємств видобувної та машинобудівної промисловості, зумовило значне падіння надходжень експортної валютної виручки, підсиливши дефіцит інвалюти на українському ринку [3].

Поряд з цим, ключовими факторами девальвації гривні протягом останніх двох років стали негативні ділові очікування, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій, значні витрати на обслуговування державного боргу, девальвація валют країн-торгових партнерів тощо. Серед іншого, 2014 рік відзначився вагомою девальвацією гривні по відношенню до більшості іноземних валют (рис. 1).

В цілому, девальвація гривні призводить до здорожчання імпортованих товарів, що поступово викликає зростання інших споживчих цін (зокрема, через підвищення цін на імпортоване пальне). В той же час, завдяки ефекту так званого «девальваційного мита» на імпортовані товари, різке подорожчання імпорту робить значну кількість таких товарів неконкурентними на українському ринку, відбувається їх витиснення. Водночас, внаслідок девальвації гривні деякі товари українського експорту, що були раніше збитковими, стають прибутковими.

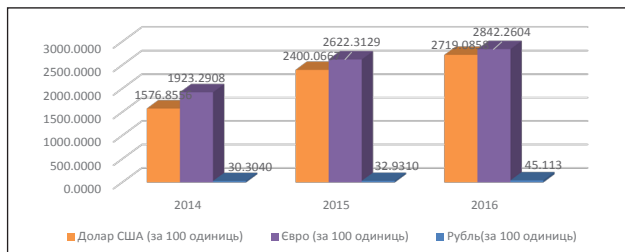

Рис. 1. Динаміка офіційного курсу гривні по відношенню до основних валют

Дані: Національний банк України [2]

Як бачимо, національна валюта втратила значну частину своєї вартості протягом 2014 – 2016 рр. Причин для такої тенденції декілька, зокрема негативні ділові очікування, скорочення обсягу експорту, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій та значні витрати на обслуговування державного боргу, підтримка НБУ платежів НАК «Нафтогаз Україна» за імпортований природний газ. Іншими причинами також можна назвати виплати вкладникам з фонду гарантування вкладів, вихлоп ліквідності, загальна нервозність фінансових ринків, негативні зовнішні тенденції, девальвація російського рубля, падіння цін на сировину, тощо.

Додатково, очікується згортання довгострокового кредитування та скорочення обсягів інвестиційної діяльності.

Найчастіше в якості інструментів валютних інтервенцій НБУ використовує євро, долари США, австралійські долари та фунти стерлінгів [3].

Розглянемо сальдо валютних інтервенцій за досліджуваний період, представлене на рис. 2–4.

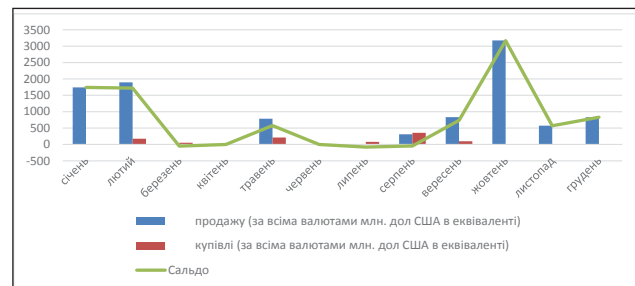

Рис. 2. Сальдо валютних інтервенцій в 2014 році

Дані: Національний банк України [2]

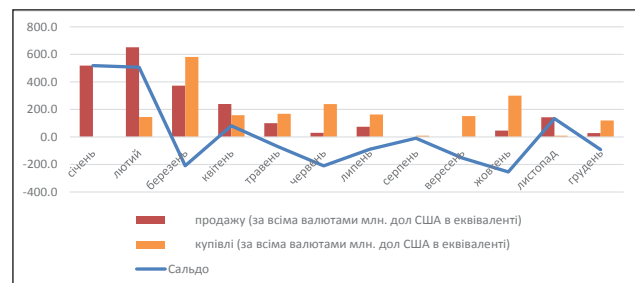

Рис. 3. Сальдо валютних інтервенцій в 2015 році

Дані: Національний банк України [2]

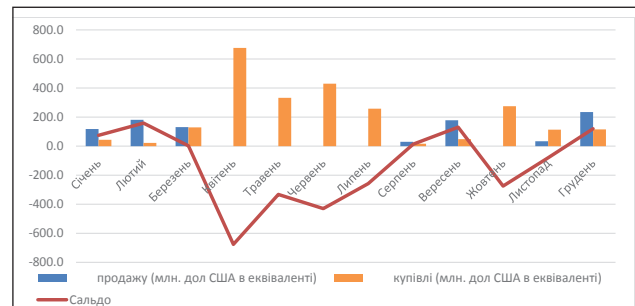

Рис. 4. Сальдо валютних інтервенцій в 2016 році

Дані: Національний банк України [2]

Протягом 2014 року обсяг інтервенцій з продажу НБУ іноземної валюти міжбанківському валютному ринку (10146,1 млн. дол. в гривневому еквіваленті) значно перевищив обсяг купівлі іноземної валюти регулятором (980,9 млн. дол. в гривневому еквіваленті). Подібна нерівномірність в певній мірі пояснюється діяльністю НБУ з підтримки курсу національної валюти. Дефіцит готівкової іноземної валюти за одночасно високого рівня попиту з боку населення обумовив виникнення незадоволеного валютного попиту та появу «чорного валютного ринку».

Сукупний обсяг інтервенцій НБУ на міжбанківському валютному ринку за підсумком 2015 року

(4250,7 млн. дол. США) є значно меншим, ніж аналогічний показник за 2014 рік (11127,0 млн. дол. США).

Загальна сума інтервенцій з продажу регулятором протягом 2015 року іноземної валюти міжбанківському валютному ринку дещо перевищує обсяги придбання валюти, проте розрив між показниками не є великим (2046,6 млн. дол. США та 2204,1 млн. дол. США відповідно станом на 01.01.2016 р.). [3]

Сукупний обсяг інтервенцій НБУ на міжбанківському валютному ринку за підсумком 2016 (3364,4 млн. дол. США) року є значно меншим, ніж аналогічні показники за 2014 – 2015 рр.

Протягом 2016 року обсяг інтервенцій з купівлі НБУ іноземної валюти міжбанківському валютному ринку (2458,3 млн. дол. США) значно перевищив обсяг купівлі іноземної валюти регулятором (906,1 млн. дол. США).

На відміну від 2014 року, коли валютні інтервенції регулятором здійснювались переважно у формі продажу валюти з метою згладжування курсових коливань та задоволення попиту на інвалюту на міжбанківському ринку в умовах недостатньої пропозиції, в 2016 році НБУ збільшив обсяги придбання валюти для поповнення власних резервів.

Ознайомимось з динамікою золотовалютних резервів представлену на рис. 5.

В структурі міжнародних резервів переважають резерви, виражені в іноземній валюті та монетарному золоті. За результатом 2014 року обсяг золотовалютних резервів на 01.01.2015 склав 7,533 млрд. дол. США в еквіваленті, скоротившись протягом року майже на 70%. Причинами такої динаміки є підтримка розрахунків НАК «Нафто-

газ України», погашення та обслуговування державного боргу, номінованого в іноземній валюті, а також проведення інтервенцій на міжбанківському валютному ринку.

Протягом 2015 року нарощення обсягів золотовалютних резервів відбувалось переважно внаслідок отримання коштів від іноземних кредиторів та внаслідок придбання регулятором валюти на міжбанківському валютному ринку. З початку року обсяг резервів збільшився на 75% або на 5,615 мільярда доларів США і на 01.01.2016 року досягнув позначки в 13,300 млрд. дол. США.

Обсяг золотовалютних резервів станом на 01.10.2017 р. склав 15,539 млрд. дол. США в еквіваленті. Після скорочення обсягу резервів у березні, протягом квітня-вересня їх обсяг зріс на 2,87 млрд. дол. США, перевищивши рівень, досягнутий на початок 2016 року. Збільшення резервів відбулось, незважаючи на продаж Національним банком іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку з метою згладжування курсових коливань. Збільшення резервів в основному відбулося за рахунок надходжень з трьох джерел.

Так, в вересні було отримано третій транш від МВФ на суму 1,002 млрд. дол. США. Крім того, в якості пов'язаного з програмою МВФ офіційного фінансування було отримано 1,0 млрд. дол. США від розміщення єврооблігацій Міністерством фінансів під гарантії Уряду США. Додатково, від розміщення Міністерством фінансів ОВДП, номінованих в іноземній валюті, надійшло 100,1 млн. дол. США.

Виявимо обсяги купівлі-продажу валюти протягом 2014–2016 рр. (рис. 6–8).

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному

Рис. 5. Обсяг міжнародних резервів України за 2014–2016 рр.

Дані: Національний банк України [2]

Рис. 7. Динаміка обсягів купівлі-продажу валюти в 2015 році

Дані: Національний банк України [2]

Рис. 6. Динаміка обсягів купівлі-продажу валюти в 2014 році

Дані: Національний банк України [2]

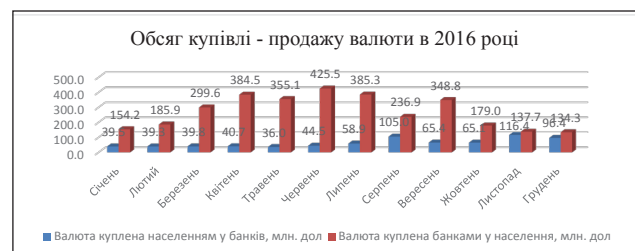

Рис. 8. Динаміка обсягів купівлі-продажу валюти в 2016 році

Дані: Національний банк України [2]

ринку України за підсумком 2014 року складає 13 198,0 млн. дол. США. Причиною, яка спонукала до такої ситуації, на нашу думку, є тривала підтримка регулятором офіційного курсу національної валюти на рівні індикативного курсу, що значно відрізняється від рівноважного рівня, а також паралельне існування декількох курсів (зокрема, офіційного, середньозваженого на міжбанківському ринку, середньозваженого на готівковому ринку) [3].

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України за підсумком 2015 року склав лише 2 960,5 млн. дол. США (в 2014 році – 13 918,0 млн. дол. США). Дефіцит готівкової іноземної валюти за одночасно високого рівня попиту, а також значна кількість адміністративних обмежень, обумовила виникнення незадоволеного валютного попиту та появу «чорного валютного ринку».

Сукупний обсяг операцій з готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України за підсумком 2016 року склав 7200,7 млн. дол. США.

Тенденцією 2015–2016 років є значне переважання обсягів продажу валюти з боку населення над обсягами купівлі. НБУ, зі свого боку стимулює це явище, шляхом пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку. В той же час така тенденція в значній мірі обумовлена вичерпанням фінансових ресурсів населення та вилученням валютних заощаджень для фінансування поточних витрат.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідивши тенденції валютного ринку, можна зробити наступні висновки.

ВВП України, як країни з сировинною економікою, багато в чому залежить від зовнішніх цін на основні статті експорту, – зерно, руду і метал.

І хоча агросектор навіть в умовах кризи продовжує залишатися прибутковим, ведення бойових дій на сході країни, де сконцентрована велика кількість підприємств видобувної та машинобудівної промисловості, зумовило значне падіння надходжень експортної валютної виручки, підсиливши дефіцит інвалюти на українському ринку. На відміну від 2014 року, коли валютні інтервенції регулятором здійснювались переважно у формі продажу валюти з метою згладжування курсових коливань та задоволення попиту на інвалюту на міжбанківському ринку в умовах недостатньої пропозиції, в 2016 році НБУ збільшив обсяги придбання валюти для поповнення власних резервів.

Тенденцією 2015–2016 років є значне переважання обсягів продажу валюти з боку населення над обсягами купівлі. НБУ, зі свого боку стимулює це явище, шляхом пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку.

Для належного функціонування та розвитку валютного ринку України існує потреба у вдосконаленні валютного законодавства для збільшення можливостей суб'єктів ринку, а також адекватного і оперативного реагування Національного банку України на виклики і загрози, пов'язані з реалізацією грошово-кредитної політики в державі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бодрова Н. Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н. Е. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка». – 2012. – № 1. – С. 102–114.
2. Національний банк України – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
3. Національне рейтингове агентство «Рюрік» Аналітичний огляд валютного ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/4316>.